

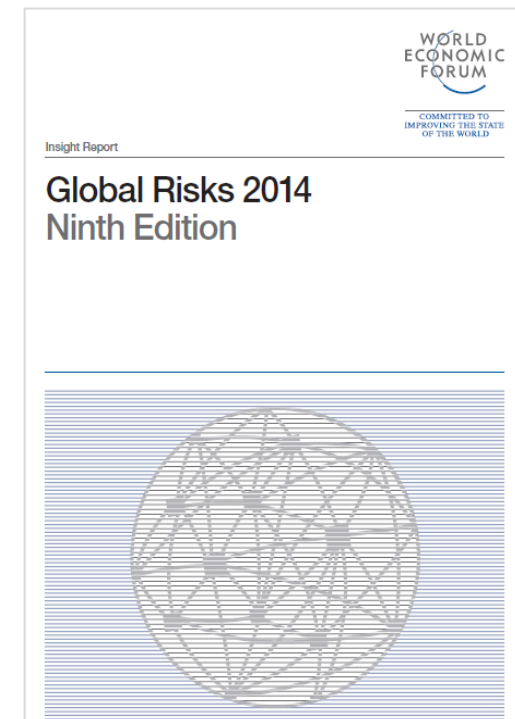
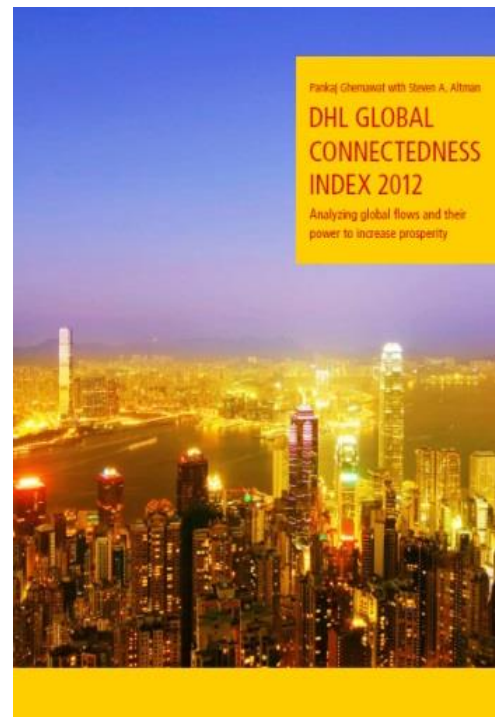
Mondiale verbondenheid en inkomensongelijkheid

Samenvatting

Eind 2012 publiceerde DHL de tweede editie van hun rapport over Mondiale Verbondenheid; een uitgebreide analyse van mondialisering. Een belangrijke conclusie van dit rapport is dat de mondiale verbondenheid lager is dan algemeen wordt gedacht en dat het sinds de laatste meting in 2007 ook steeds lager is geworden. Nederland is als land het meeste verbonden. Eind 2013 publiceerde het World Economic Forum (WEF) de negende editie van het 'rapport "Global Risks" waarin de hoge mate van verbondenheid van risico's op mondiale schaal centraal staat. Volgens de WEF is één van de belangrijkste risico's de ernstige inkomensongelijkheid wereldwijd. In deze trendalert laten we de overeenkomsten en de verschillen tussen deze twee rapporten zien, die allebei vanuit een economische invalshoek zijn geschreven, en maken we de eerste vertaalslag naar implicaties voor de Nederlandse waterbedrijven.

Consequenties voor u

	Laag	Middel	Hoog	Beknopte uitleg
Impact				Verbondenheid NL is hoog
Zekerheid				Visie hangt sterk af van bron

Trendbeschrijving en achtergrond

Wat is mondiale verbondenheid?

Mondiale verbondenheid is een veelzijdig fenomeen dat bestaat uit diverse soorten economische verbindingen tussen landen. In deze trendalert laten we de culturele en de politieke dimensies van globalisering buiten beschouwing en richten we ons op de economische dimensie. De DHL studie die voor deze trendalert als basis diende is niet de eerste analyse van dit onderwerp en eerdere, gelijksoortige studies, bijvoorbeeld van A.T. Kearney of Ernst&Young, hebben ook veel aandacht gekregen. Opmerkelijk is dat landen als de Verenigde Staten hoger scoren op de index van A.T. Kearney, van wie het hoofdkantoor in Chicago (USA) staat, terwijl dezelfde landen veel lager staan op de lijst van DHL, van wie het hoofdkantoor staat in het Duitse Bonn. Dit laat zien dat er veel ruimte is voor eigen interpretatie in het analyseren van financiële cijfers. DHL analyseerde de *diepte* en de *breedte* van de verbondenheid van een land met de rest van de wereld aan de hand van vier typen economische stromen:

1. Handel

- 1.1 Warenhandel
- 1.2 Handel in diensten

2. Kapitaal

- 2.1. Voorraden directe buitenlandse investeringen
- 2.2. Stromen van directe buitenlandse investeringen
- 2.3. Voorraden buitenlandse portfolio aandelen
- 2.4. Stromen van buitenlandse portfolio aandelen

3. Informatie

- 3.1. Bandbreedte internationale internet
- 3.2. Belminuten internationale telefonie
- 3.3. Handel in gedrukte publicaties

4. Mensen

- 4.1. Migranten
- 4.2. Internationale toeristen
- 4.3. Internationale studenten

De *diepte* vertegenwoordigt de omvang van de 'internationale' ten opzichte van de 'binnenlandse' stromen en de *breedte* wordt bepaald door de mate waarin de internationale verbindingen de 'hele wereld' omvatten ten opzichte van samenwerking vooral in de 'eigen regio'.

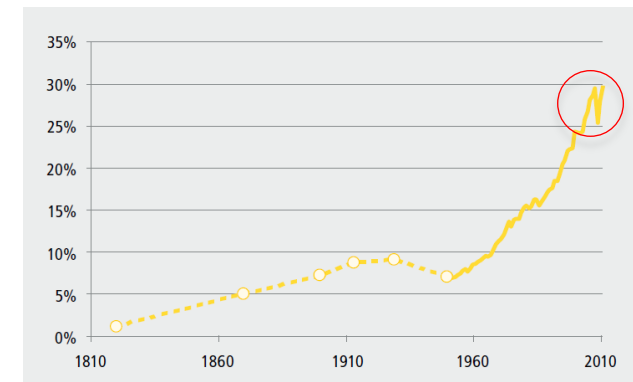
Wat is de huidige staat?

Een analyse van de mondiale verbondenheid van 140 landen (99% van de mondiale BNP en 95% van de wereldbevolking) laat volgens DHL duidelijk zien dat er veel minder internationale verbindingen zijn dan meestal wordt gedacht. Op landsniveau staat Nederland bovenaan, gevolgd door Singapore, Luxemburg, Ierland, Zwitserland, het Verenigd Koninkrijk, België, Zweden, Denemarken en Duitsland.

Het feit dat 9 van de top 10 landen zich in Europa bevinden, laat volgens DHL het belang zien van beleid gericht op het bevorderen van regionale integratie - in dit geval via de Europese Unie (EU). Ten opzichte van andere regio's heeft Europa ook structurele voordelen, zoals de nabijheid van veel rijke landen.

Wat is de trend?

Een manier om een globaal beeld te krijgen van de trend van mondiale verbondenheid is het kijken naar alle goederen en diensten die wereldwijd geproduceerd zijn en het percentage daarvan die internationale grenzen kruisten op de weg naar de eindgebruiker. Figuur 1 laat zien hoe, sinds het einde van de tweede wereldoorlog, dit percentage exponentieel gegroeid is. DHL stelt dat 30 procent nog veel te laag is en dat de sterke schommelingen na de kredietcrisis in 2007 zorgwekkend zijn. Een voorstander van lokaal geproduceerde producten zou deze cijfers natuurlijk anders interpreteren.

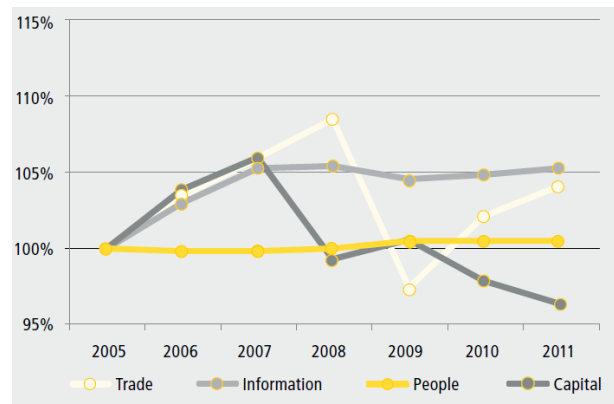

Figuur 1: Totale exports van goederen en diensten als percentage van het mondiale BBP, 1810-2011 (Ghemawat en Altman, 2012)

Door in te zoomen op de periode 2005-2011 en de vier typen economische stromen te onderscheiden krijgen

we een beeld van de recentere trends (Figuur 2). Dat de verbondenheid op het gebied van kapitaal na de kredietcrisis nog laag blijft, heeft volgens DHL grotendeels te maken met de turbulentie rondom monetaire integratie in de Eurozone. De andere typen economischstromen lijken zich te herstellen.

Figuur 2: Trends in de mondiale verbondenheid, 2005-2011 (Ghemawat en Altman, 2012)

Hoe zit het met Nederland?

Een van de meest opmerkelijke aspecten van het verbindingsprofiel van Nederland is dat de stromen van Directe Buitenlandse Investeringen (DBI) naar het buitenland veel groter zijn dan andersom. Als grote buitenlandse investeerder, staat Nederland op de 11e plek voor uitgaande DBI-stromen. Nederland heeft haar nummer 1 positie op deze lijst van 140 landen volgens DHL te danken aan het Verdrag van Maastricht, ter oprichting van de Europese Unie, omdat ongeveer 80%

van de export van Nederland naar andere Europese landen gaat en omdat in de 18 jaar na het tekenen van dit verdrag de *diepte* van de warenhandel verdubbelde. Verder heeft Nederland een voordelig belastingklimaat, goede infrastructuur, een open cultuur, en is gunstig gelegen als haven voor Europa. Niettemin is er volgens DHL voor Nederland nog veel te winnen door ook meer buiten Europa te handelen. Een overzicht van de (rank) scores voor Nederland wordt gegeven in Tabel 1.

Overall	1/140
Depth	5/140
Breadth	3/140
Trade Pillar	1/140
Capital Pillar	4/66
Information Pillar	2/101
People Pillar	13/106

Tabel 1: Rank scores voor Nederland 2011 (Ghemawat en Altman, 2012)

Mondiale Risico's

Het Global Risks rapport van het World Economic Forum (WEF) wordt algemeen erkend als een toonaangevende publicatie over mondiale economische risico's. In december 2013 verscheen de negende editie van dit rapport waarin de hoge mate van verbondenheid van risico's wereldwijd centraal staat: hoe groter de onderlinge afhankelijkheid van landen en industrieën, hoe groter de kans op onvoorziene gevolgen en risico's. Het is interessant om deze conclusie te bekijken in het licht van DHL's oproep om

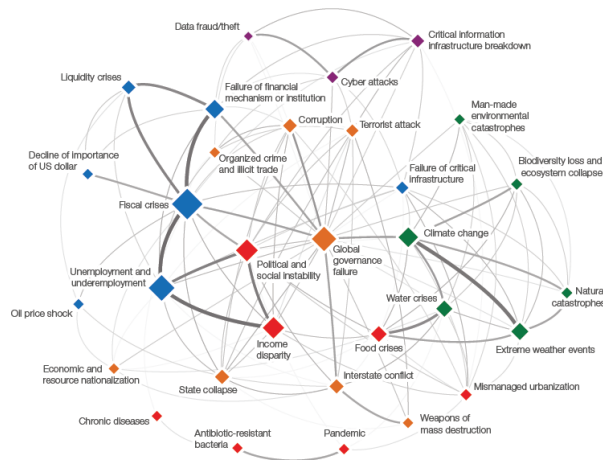
mondiale verbondenheid alsmaar te vergroten. De economische voor- en nadelen van mondiale verbondenheid domineren het huidige debat rondom deze trend.

Economische groei, dat in het DHL rapport als uitgangspunt dient, wordt door het WEF als zelfondermijnend proces gekenmerkt. De huidige economie wordt verzwakt door negatieve neveneffecten van economische groei op ecosystemen, de biodiversiteit en het klimaat. Volgens de WEF leidt globalisering tot systeemrisico's: de risico op storingen in een geheel systeem, in tegenstelling tot storingen in de afzonderlijke onderdelen. Vijf categorieën van systemen zijn gebruikt voor het analyseren van deze risico's: economie, ecologie, geopolitiek, technologie, en maatschappij. De tien belangrijkste mondiale risico's van 2014 zijn:

1. Fiscale crises in sleuteleconomieën
2. Structurele gebrek aan werkgelegenheid
3. Water crises
4. Inkomensongelijkheid
5. Het falen van mitigatie en adaptatie maatregelen voor klimaatverandering
6. Extreme weersomstandigheden komen vaker voor (bijv. overstromingen, stormen, branden)
7. Mislukte mondiale governance
8. Een voedselcrises
9. Het falen van grote financiële mechanismes en instellingen
10. Diepgaande politieke en sociale instabiliteit

Zoals in Figuur 3 duidelijk te zien is zijn dit geen losstaande risico's. Het WEF eindigt het rapport met een advies richting beslissers om deze risico's op een holistische manier te bekijken – het is belangrijk om in systemen te denken en niet alleen de urgente risico's te adresseren maar ook een lange-termijn perspectief te hebben.

Figuur 3: Onderlinge verbondenheid van risico's (WEF, 2013)

Het feit dat een water crises zo hoog op de lijst van mondiale risico's staat werd op de DWSI sessie van 5 april 2011 over de Water-Voedsel-Energie Nexus uitgebreid behandeld. Water verbindt diverse systemen en risico's. In deze trendalert ligt de focus op de economische dimensie. Volgens het WEF is de grootste risico een fiscale crises in de belangrijkste economieën

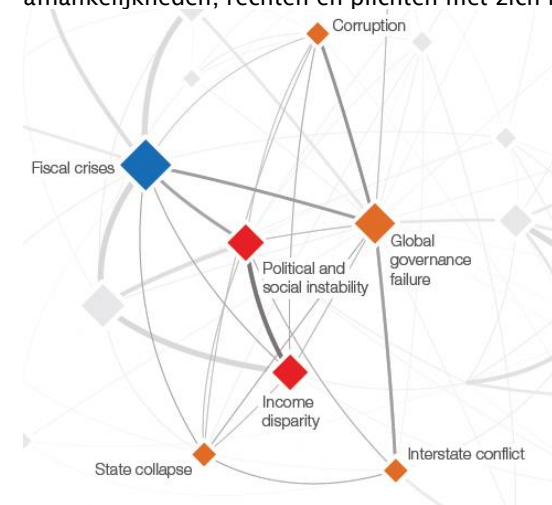
in de wereld. Excessieve schuldenlasten genereren stijgende rente en inflatiedruk met een staatsschuldencrisis als gevolg. Door de eurocrisis wordt dit vraagstuk al jarenlang uitgebreid behandeld in nieuwsmedia in Nederland en Europa. Zonder hier verder op in te gaan, kan geconstateerd worden dat regionale en mondiale verbondenheid zowel voor- als nadelen met zich meebrengt op economisch gebied. Een socio-economisch risico dat in de nieuwsmedia minder prominent is behandeld, terwijl het WEF dit als vierde belangrijkste risico ziet, is inkomensongelijkheid.

Mondiale inkomensongelijkheid

Uit alle risico's die het WEF heeft geïnventariseerd wordt inkomensongelijkheid gezien als het risico dat het meest waarschijnlijk zal ontstaan. Dit is een interessante constatering, gezien de mondiale verbondenheid van economieën. Wat is de aard van de relaties: steunen, concurreren, of uitbuiten? Hoe solidair zijn de verschillende landen in een regio op het culturele en politieke vlak? Het gaat bijvoorbeeld relatief goed met de Nederlandse economie, terwijl jeugdwerkloosheid in sommige EU landen, zoals Griekenland en Spanje, rond de 50 procent schommelt. Het falen van grote financiële mechanismen en instellingen wordt door het WEF als belangrijkste oorzaak gezien (Figuur 4). En het zoeken naar nieuwe governance modellen wordt steeds urgenter.

In dit rapport is inkomensongelijkheid gedefinieerd als "de groter wordende verschillen tussen de rijkste en

armste burgers" (WEF, 2013). Deze trend wordt als bedreiging gezien voor sociale en politieke stabiliteit en daardoor ook voor economische ontwikkeling. Dit is een voorbeeld van een systemische 'feedback loop'. 1 miljard mensen, een derde van de bevolking van steden wereldwijd, woont nu in krottenwijken. Dit getal is de laatste jaren alleen maar toegenomen en deze mensen zijn het meest kwetsbaar voor alle andere risico's. Het WEF waarschuwt voor het moment dat de armen het niet meer pikken. Demonstraties gaande in bijvoorbeeld Brazilië, Parijs, Zuid-Afrika, China, VS, Spanje, Griekenland, etc. laten al zien dat er wereldwijd veel potentie voor verandering is wanneer het omslagpunt wordt bereikt. Het vergroten van verbondenheid brengt ook nieuwe verwachtingen, afhankelijkheden, rechten en plichten met zich mee.

Figuur 4: Verbondenheid van risico's rondom mondiale inkomensongelijkheid (WEF, 2013)

Relevantie

Politieke debat intern aangaan

De scope van deze trendalert is bewust beperkt tot ontwikkelingen binnen de economische dimensie. De motivatie hiervoor was te kijken naar financiële cijfers en stromen tussen landen zoveel als mogelijk neutraal te interpreteren. Dit bleek onmogelijk te zijn; hoe statistieken en adviezen zijn geïnterpreteerd is sterk bepaald door culturele en normatieve standpunten. Daarom is de eerste conclusie voor de waterbedrijven om binnen de eigen organisatie het politieke karakter van deze vraagstukken niet uit de weg te gaan. Een objectieve conclusie bestaat niet.

Meer verbondenheid is gewenst

De langjarige trends (Figuur 1) zijn veelbelovend als wordt aangenomen dat meer mondiale verbondenheid gewenst is. Na de kredietcrisis lijken de meeste economische verbindingen zich te herstellen (Figuur 2). De belangrijkste risico voor de verbondenheidsprofiel van Nederland is de turbulentie rondom monetaire integratie in de Eurozone. Als dit politieke vraagstuk niet wordt opgepakt kan dat negatieve effecten hebben voor de economie van Nederland.

DHL ziet ook veel kansen voor Nederland om te verbreden naar landen buiten Europa. Meer dan 80 procent van de export van goederen van Nederland gaat naar bestemmingen binnen Europa terwijl Europa slechts 30 procent van de wereldeconomie uitmaakt. Ook wat betreft de stromen van mensen liggen er veel

kansen voor het vergroten van de verbondenheid van Nederland. Meer dan 95 procent van de mensen die in Nederland geboren zijn wonen hier nog, en van de 5 procent die wel geëmigreerd zijn is 46 procent in Europa gebleven. Ook komen 84 procent van de internationale toeristen en 81 procent van de internationale studenten uit Europa. Omdat de voorspellingen voor economische groei binnen Europa laag zijn (voorspelde percentage van de mondiale BNP daalt van 30% in 2010 naar 25% in 2030), kan Nederland zich uit economische oogpunt beter verbinden aan snelgroeiende economieën. Voor de watersector is het interessant om na te gaan hoe we de stromen kunnen vergroten van mensen, goederen, en informatie met de BRIC landen (Brazil, Rusland, India, China) en de MINT landen (Mexico, Indonesië, Nigeria, Turkije).

Als belemmeringen voor de export van diensten worden weggenomen zou dit ook nieuwe kansen kunnen bieden voor Nederland. De diepte van de export van Nederlandse diensten is slechts een vijfde van dat voor goederen, terwijl diensten drie kwart van het BNP van Nederland genereren. Zouden Nederlandse waterbedrijven publieke watervoorziening als dienst kunnen leveren in andere Europese landen naast het advieswerk waar BV Nederland nu op inzet?

Minder verbondenheid is gewenst

De WEF rapport laat zien hoe de systeemrisico's voor de economie toenemen met groeiende mondiale verbondenheid. Een groot deel van de aversie tegen

globalisering is gefundeerd in culturele en politieke standpunten. De uniciteit en rijkdom van culturen zou bijvoorbeeld door globalisering afnemen. Als er wordt aangenomen dat minder mondiale verbondenheid gewenst is dan zou Nederland (volgens DHL het meest verbonden land te wereld) veel moeten veranderen. Uit dit oogpunt, om meer adaptief te zijn, is het interessant voor de watersector om te verkennen welke goederen die nu geïmporteerd worden ook lokaal kunnen worden verkregen als dit in de toekomst nodig blijkt te zijn, bijvoorbeeld als het doel een hogere mate van zelfvoorziening is. Dit idee past bij de (nu nog marginale) tegentrend naar meer lokaal-autarkische economie'tjes en lokale munteenheden/systemen, waarmee men juist tracht zich meer en meer te ontkoppelen van mondiale goederen en kapitaalstromen. Onderzoek rondom governance in de watersector zou ook de *gewenste* mate van internationale verbondenheid als belangrijk aspect mee moeten nemen in multilevel analyses.

Meer informatie

- World Economic Forum. 2013. Insight Report: Global Risks 2014 – Ninth Edition. Beschikbaar via: www.weforum.org/risks
- Ghemawat, P., Altman, S.A. 2012. DHL Global Connectedness Index 2012. Beschikbaar via: http://www.dhl.com/content/dam/flash/g0/gci_2012/download/dhl_gci_2012_complete_study.pdf